

Kontrollkommissjonen

- Gjøremål og utfordringer

Haakon Meyer 10.4.2018

Tema for innlegget:

- ▶ En sammenligning
- ▶ Hvem/hva utgjør kontrollkommisjonen
- ▶ Kontrollkommisjonens oppgaver
- ▶ Klagesaksmøte
- ▶ Institusjonens vedtak
- ▶ Noen særskilte temaer
- ▶ Utfordringer med samtykkekriteriet

En sammenligning

- ▶ Siktet eller pasient?
- ▶ Rettigheter som siktet:
  - ▶ Utløses en rekke rettigheter i medhold av Den europeiske menneskerettighetskonvensjon og norsk straffeprosesslov
  - ▶ Saken skal vurderes og behandles innen rimelig tid
  - ▶ Fremstilles for dommer senest innen tre dager
  - ▶ Som varetektsfengslet blir saken vurdert av en dommer minst hver fjerde uke – som hovedregel
  - ▶ Fritt valg av forsvarer på det offentliges bekostning

En sammenligning (forts.)

- ▶ Er det bedre å være siktet enn å være pasient?
    - ▶ Pasienten har ikke gjort noe annet "galt" enn å være syk
    - ▶ Tidsubestemt
    - ▶ Uforutsigbart
    - ▶ Begrenset klagerett
    - ▶ Senere saksbehandling
  - ▶ Ha i bakhodet at pasienten ofte opplever inngrepet som meget skremmende og krenkende. Som regel helt uenig i at syk
  - ▶ Dette må vi alle ha i mente i vårt møte med pasienter, og
  - ▶ ved behandling av klager
-

Hvordan opplever pasienten oppholdet?

- ▶ Faren for å bli sosialisert.
- ▶ Hvordan virker vi på pasienten?
  - ▶ Mange opplever tvangen som krenkende og tvangen gir en følelse av avmakt.
- ▶ Selv om pasienten kanskje ikke har mulighet til å vinne frem med sin klage, er det viktig at pasienten føler seg hørt og forstått. Pasienten må møtes med respekt uansett hvor "håpløs" klagen er.

Respekt for pasienten

- ▶ Pasienten skal ikke "straffes".
- ▶ Pasienten er på sykehuset på grunn av sykdom.
- ▶ Holdninger.

Kontrollkommisjonen

- ▶ **Lov om psykisk helsevern kapittel 6**
  - ▶ Forskrift om kontrollkommisjonens virksomhet
    - ▶ Se kommentarer i IS-I/2017
- ▶ **Eksternt organ**
  - ▶ Ikke del av sykehuset
  - ▶ Ivareta pasientenes rettssikkerhet
  - ▶ Ikke ute etter å "ta" institusjonen

Hvem utgjør kontrollkommisjonen?

- ▶ Fire personer med hver sin personlige vararepresentant
  - ▶ Leder – jurist
  - ▶ Lege – ekstern i forhold til institusjonen
  - ▶ Legmedlem
  - ▶ Legmedlem med pasient-/pårørendebakgrunn/representert pasientinteresser i stilling eller verv

Hvem utgjør kontrollkommisjonen? (forts.)

- ▶ Oppnevnes av Fylkesmannen etter delegasjon fra Helsedirektoratet
- ▶ 4 + 4 år
- ▶ Sidegjøremål i forhold til annen jobb.
- ▶ Lønnes pr time med fast sats uavhengig av når på døgnet eller hvilken dag.

Kontrollkommisjonens oppgaver

- ▶ Klager, tilsyn, dokumentkontroll
- ▶ Klager fra pasienter og pårørende over:
  - ▶ etablering
  - ▶ opprettholdelse
  - ▶ opphør
- ▶ av tvungen observasjon og av tvungent psykisk helsevern
- ▶
NB! Utskrivelse, opphør av tvangen, overføring til frivillig behandling medfører ikke at klagen bortfaller. Må sjekkes i hvert tilfelle.
Klageretten består i inntil 3 måneder etter opphør, jf. § 3-7 fjerde ledd annet punktum
- ▶ Rett til advokat på det offentliges bekostning
  - ▶ Bostedsforbehold

Kontrollkommisjonens oppgaver (forts.)

- ▶ Klage over vedtak om overføring - § 4-10
  - ▶ Overføring mellom ulike institusjoner
  - ▶ Overføring mellom TPH (tvungent psykisk helsevern) med og uten døgnopphold
  - ▶ IKKE overføring mellom avdelinger internt
- ▶ Klager har normalt oppsettende virkning. Unntak dersom strengt nødvendig (Nødrettslignende situasjon)
- ▶ Også i disse saker har pasienten rett til advokat på det offentliges bekostning.

Kontrollkommisjonens oppgaver (forts.)

- ▶ Klage over vedtak om
  - ▶ Skjerming § 4-3
  - ▶ Innskrenkning i forbindelse med omverdenen § 4-5
  - ▶ Undersøkelse av rom og eiendeler samt kr.visit. § 4-6
  - ▶ Beslag § 4-7
  - ▶ Urinprøvetaking § 4-7 a
  - ▶ Bruk av tvangsmidler § 4-8
- ▶ Vedtak. Underretning til pasienten og nærmeste pårørende om klagerett.

Phv.forskriften § 27 tredje ledd

- ▶ Den underretning om vedtaket som skal gis etter reglene i forvaltningsloven § 27, skal gis både til **pasienten** og hans eller hennes **nærmeste pårørende**, med mindre pasienten motsetter seg dette. I tillegg til veiledningen som skal gis etter reglene i forvaltningsloven § 17 tredje og fjerde ledd, skal underretningen om vedtaket opplyse om pasientens rett til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig etter psykisk helsevernloven § 1-7.
- ▶ Forvaltningsloven § 27 tredje ledd:
  - ▶ ”I underretningen skal det gis opplysning om **klageadgang, klagefrist, klageinstans** og den nærmere **fremgangsmåte** ved klage.”

Kontrollkommisjonens oppgaver (forts.)

- ▶ Ved klagebehandling må hele kommisjonen på fire delta,
- ▶ Ved stemmelikhet har leder dobbeltstemme,
- ▶ Leder kan forlenge tvungen observasjon i inntil 10 dager dersom pasientens tilstand tilsier at det er strengt nødvendig.

Klagesaksmøte i kontrollkommisjonen

- ▶ Ved klagebehandling skal faglig ansvarlig eller den han/hun utpeker møte
- ▶ Godt forberedt. Kjennskap til pasienten og kunne redegjøre for dennes situasjon
- ▶ Skriftlig og muntlig presentasjon (Forskr. § 52)
- ▶ Vi legger stor vekt på det som fremkommer. Innholdet må være korrekt. Hvis ikke må vi «bore» i materialet, og redegjørelsene må bli vesentlig mer grundig.

Klagesaksmøte i kontrollkommisjonen (forts.)

- ▶ Presis gjengivelse av faktum og juss
- ▶ Bruk lovens ord
  - ▶ Nyanser ved omformulering
  - ▶ Innta lovens alternativer i den skriftlige redegjørelsen og kryss av for aktuelle alternativer. Hjelp for tanken.
- ▶ Vedtak skal kunne overprøves, og dersom de bringes inn for domstolene stilles det oftest enda strengere krav.
- ▶ Skrivemåte i vedtak og redegjørelse:
  - ▶ Det er intet som heter § 3.5.3. Skrives § 3-5 tredje ledd eller § 3-5, 3. ledd.
  - ▶ Hvem skrives det for?

Kontrollkommisjonens andre gjøremål

- ▶ Dokumentkontroll ved etablering av tvungen observasjon (TVO) eller tvungent psykisk helsevern (TPH) (§ 3-8 første ledd) (Dokumentkontroll)
- ▶ Etterprøving av TPH etter tre måneder (§ 3-8 annet ledd)
  - ▶ Redegjørelse skrives og journal vedlegges
  - ▶ Pasient rett til å uttale seg.
  - ▶ (Må ikke forveksles med kontrollundersøkelse hver tredje måned etter § 4-9. Kopi sendes kontrollkommisjonen.)
- ▶ Ettårskontroll (§ 3-8 tredje ledd)
  - ▶ Absolutt frist for vedtak. (Forskr. § 14)
  - ▶ Pasient rett til å uttale seg.
- ▶ ▶ Ved for sent vedtak må pasienten innlegges på nytt.

KKs andre gjøremål (forts.)

- ▶ Kontroll av tvangsprotokollene. Fra nov. 2016 kontrollere selve vedtaket.
- ▶ KK har ikke tilgang til DIPS. – Eksternt kontrollorgan.
- ▶ Tvil om noe skal føres i tvangsprotokoll eller DIPS? Bedre med for mye enn for lite.

KKs gjøremål (forts.)

▶ Tilsyn

- ▶ § 6-1 annet ledd.
- ▶ Den kontroll som finnes nødvendig for pasientenes velferd.
- ▶ Kan ta saker opp etter eget initiativ eller etter henvendelse fra pasient, pårørende eller personalet. Forhold kan tas opp med faglig ansvarlige eller Fylkesmannen/Fylkeslegen som er helsetilsyn.
- ▶ Minst én gang pr. måned når avdelingen er godkjent for bruk av tvang.
- ▶ Ulike tider på døgnet.
- ▶ Anmeldte og uanmeldte.
- ▶ Hvem møter?
- ▶ Anstand.
- ▶ Orienterer om rettigheter, ivareta rettsikkerhet og ”ve og vel”.
- ▶ Henvendelser utenom tilsyn. KKs telefonnummer.
- ▶ Tilsyn av hensyn til pasientene. Ikke av hensyn til sykehuset eller personalet.

Tilsyn (forts.)

- ▶ Samtaler med pasienter og personalet gir et visst inntrykk av forholdene.
- ▶ Spørsmål fra personalet.
  - ▶ Kan besvare på generelt grunnlag.
  - ▶ Kontrollkommisjonen må ikke inhabilisere seg.

Særskilte temaer

- ▶ Skal pasienten anbefales å klage?
  - ▶ Hvor syk?
  - ▶ Hvor tidlig?
- ▶ Seksmånedersfristen ved negativt vedtak.
- ▶ Ikke anbefal klage for å slippe "mas" eller for å slippe å være "ansvarlig" for egne vedtak.
- ▶ Ved klage, kontrollkommisjonen ringes eller klagen sendes umiddelbart til kontrollkommisjonen.

Bruk av maler til vedtak

- ▶ Stryk det som ikke passer.
- ▶ Fyll inn det som mangler.

- ▶ Skal leses og forstås av pasienter, barn/foreldre, som ikke er kjent med fagspråket.
  - ▶ Lett språk
  - ▶ Ikke latin

Faglig ansvarlig

- ▶ Hva er en faglig ansvarlig?
- ▶ Hvem er faglig ansvarlig?

- ▶ PHVL. § 1-4 jf. forskr. § 5.

- ▶ Kompetansekrav
- ▶ Utpekes
- ▶ Notoritet ift hvem som er utpekt

Samtykkekriteriet – utfordringer

- ▶ PHVL. § 3-2 nr. 3 og § 3-3 nr. 4.
- ▶ Vilkår for bruk av tvang:
  - ▶ ”Pasienten mangler samtykkekompetanse jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 4-3. Dette vilkåret gjelder ikke ved nærliggende og alvorlig fare for **eget liv** eller **andres liv eller helse.**”
  - ▶ Dvs. Dersom tvangsinnleggelsen skjer på grunnlag av behandlingskriteriet kan ikke pasienten være samtykkekompetent.

Pasient og brukerrettighetsloven § 4-3 annet ledd

- ▶ ”Samtykkekompetansen kan bortfalle **helt eller delvis** dersom pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming **åpenbart** ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter.”

Beviskravet

- ▶ **Sannsynlighetsovervekt? Mer enn 50 %**
- ▶ **Klar sannsynlighetsovervekt? En god del mer enn 50 %**
- ▶ **"Åpenbart" ???**

- ▶ **IS-1/2017 "Åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter"**
  - ▶ "skal med andre ord en del til" ???
  - ▶ "ved eventuell tvil skal altså pasienten selv få bestemme"

- ▶ **"Det sentrale er hvorvidt pasienten klarer å ta en beslutning som ikke i for stor grad er påvirket av den psykiske lidelsen. Både for å samtykke og for å nekte kreves det et visst nivå av konsekvensinnsikt.**

- ▶ **"Det er tilstrekkelig med en såkalt alminnelig forståelse, det vil si at det ikke kan stilles spesielle eller strenge krav til forståelsen. Pasienten kan ha samtykkekompetanse selv om vedkommende ikke forstår medisinske prosedyrer eller årsakssammenhenger. Det kan være nok at pasienten forstår nødvendigheten av helsehjelpen. På samme måte trenger ikke pasienten forstå fullt ut alle konsekvenser av å nekte behandling. Det er først når det er hevet over enhver tvil (åpenbart) at pasienten ikke forstår hva samtykket eller nektelsen innebærer, at samtykkekompetansen bortfaller."**

- ▶ **Ut fra dette skal det svært mye til, og ikke bare "en del til".**
- ▶ **"Hevet over enhver tvil" er langt strengere enn "ved eventuell tvil skal altså pasienten selv få bestemme".**
- ▶ **Ligner mest på beviskravet i strafferetten: Enhver rimelig og forstandig tvil skal komme den tiltalte til gode.**
- ▶ **Hvordan skal dette praktiseres?**

- ▶ **Formålsparagrafen § 1-1 første ledd første punktum: "Det er et formål med reglene å forebygge og begrense bruk av tvang."**
  - ▶ **Nødvendig tvang?**

Samtykkevurderingen

- ▶ Skal vurderes konkret. ”Selv om mangler samtykkekompetanse i forhold til innleggelse, kan pasienten være samtykkekompetent til å vurdere for eksempel legemiddelbehandling.”
- ▶ Verktøy ved vurderingen:
  - ▶ Evne til å forstå informasjon som er relevant for beslutningen om helsehjelp.
  - ▶ Evne til å anerkjenne informasjon i egen situasjon.
  - ▶ Evne til å resonnere med relevant informasjon i en avveining av de ulike behandlingsoalternativene.
  - ▶ Evne til å uttrykke et valg.

Utfordringer

- ▶ Hvordan skal kontrollkommisjonen kunne overprøve den faglig ansvarliges vurdering?
- ▶ De åpenbare tilfeller er åpenbare.
- ▶ Hva med de tvilsomme tilfellene?
  - ▶ Tidsfaktoren (Antall klagesaker per dag.)
  - ▶ Hvor ”dypt” skal kontrollkommisjonen grave?
    - ▶ Avgrenset kontakt med pasienten
    - ▶ Skriftlig materiale. Formulert av helsevesenet.
  - ▶ Bruk av sakkyndig? Urealistisk
    - ▶ Tidsfaktoren – Tar uker og måneder
    - ▶ Hvem og hvor mye skal betales for et sakkyndigarbeid?

Utfordringer (forts.)

- ▶ Vanskelig kriterium – (Begrenset referansebakgrunn)
- ▶ Tidsfaktoren i klagesaksmøtet
  - ▶ Sykehuset satser på farekriteriet og det er for dårlig begrunnet. Forberedt på å redegjøre for samtykketkriteriet? (I gammel kommisjon opptil 6-7 klagesaker ved hvert møte)
- ▶ Kan være vanskelig å overprøve den faglig ansvarlige

Utfordringer (forts.)

- ▶ Eks: Klage over vedtak om tvungen obs.
  - ▶ Begrenset med opplysninger.
  - ▶ Pasienten vil ikke snakke
    - ▶ Fordi han er sint, provosert, liker ikke legen etc?
    - ▶ Fordi han er somatisk syk?
    - ▶ Fordi han er psykisk syk?

Kravet om at det skal være "åpenbart"

Utfordringer forts.

- ▶ **Faglig ansvarlig ”strekker” farekriteriet.**
  - ▶ Ofte dårlig begrunnet
  - ▶ Ofte dårlig dokumentert
    - ▶ Tidligere hendelser – men lite konkret
    - ▶ Journalføring som er lite konkret (Hva er vold?)
    - ▶ Vises til dommer som ikke er vedlagt.

Om samtykke i en tremånderskontroll:

- ▶ Pas vil **etter alt å dømme delvis** være i stand til å forstå den informasjon som blir gitt henne og som er relevant for beslutningen om helsehjelp. Likevel vil hennes omfattende, bisarre vrangforestillinger (i allefall store deler av tiden) virke styrende for de beslutninger som hun tar. Frivillig helsehjelp vil med stor sannsynlighet gi pas en følelse av avvisning og følelsen av å ikke være helsehjelpen verdig. Dette vil **trolig** føre til tilbaketrekking/uteblivelse fra behandlingstilbudet, med snarlig forverring av hennes helsetilstand som resultat. Dette har også hennes historie vist. Sett på denne bakgrunnen vurderer u.t. at pas ikke evner å anerkjenne at informasjonen hun blir gitt gjelder henne, hennes sykdom og hennes situasjon for øvrig. Hun vil ikke kunne resonnerer og gjøre en realistisk avveining etter å ha vurdert mulige konsekvenser av de ulike behandlingsalternativene. Det vil **trolig** ikke være pasientens reelle behov som danner grunnlaget for hennes valg. Det valg pas eventuelt ville uttrykke ville ikke være fattet på et realistisk og reelt grunnlag.
-
-

Utfordringer (forts.)

- Forutsatt at pasienten ikke er samtykkekompetent. Skal pårørende underrettes om vedtak i medhold av lov om psykisk helsevern kapittel 4 i strid med pasientens ønske?
- ▶ Psykisk helsevernforskriften § 27 tredje ledd første punktum:
  - ▶ ”Den underretning om vedtaket som skal gis etter reglene i forvaltningsloven § 27, skal gis både til pasienten og hans eller hennes nærmeste pårørende, med mindre pasienten motsetter seg dette.”

Oppsummering ift samtykkekriteriet:

- ▶ Beviskravet
- ▶ Har kontrollkommisjonen forstått hvor strengt lovens krav er?
- ▶ Har den faglige ansvarlige forstått hvor strengt lovens krav er?
- ▶ Tiden til rådighet.
- ▶ "Misbruk" av farekriteriet?

▶ Takk for oppmerksomheten!

